FØROYSKUR MYNTFUNDUR

Ein myntur úr víkingatíðini?

Ein føroyskur fundur og slóðin til Magdeburg um ár 1000

Finnari: Charles Olsen

Ein myndprýdd grein um aldur, uppruna og møguligt samband við føroysku víkingatíðina. Eyðmerkingin er enn fyribils.

SEPTEMBER 2026

Ein lítil gripur við eini stórari søgu

Ein lítil, nógv slitin myntur, sum Charles Olsen fann við metalfinnara í Føroyum, hevur vakt spurningin um eitt samband við heimin kring ár 1000. Uppskotið er ein silvurpenningur úr Magdeburg frá tíðini hjá Otto III.[1]

Mynd 1. Mynturin millum fingrarnar gevur eina fatan av, hvussu lítil gripurin er. Nágreinilig vekt og mát eru ikki upplýst.

Ein slóð at kanna

Tað er í metalfinnarabólkum, at líkleikin við Magdeburg-myntin er nevndur, sambært upplýsingunum um fundin. Myndirnar geva grund til at kanna hesa slóð, men ikki til at gera eyðmerkingina endaliga.

Krosslíka merkið á aðrari síðuni er viðkomandi. Hin síðan og skriftin fram við jaðaranum eru hinvegin ov ógreið til, at upprunin kann staðfestast við vissu.

Verður uppskotið váttað, kann fundurin vera ein lutur úr somu samtíð, sum í føroyskari søguhefð verður knýtt at kristnitøkuni, Sigmundi Brestissyni og Tróndi í Gøtu. Tað er ein tíðarlig samanbering, ikki prógv um samband við einstakar persónar.[8],[12]

Henda greinin skilur tí millum tað, sum sæst á myndunum, tað, sum samanberingarmyntir kunnu siga, og tað, sum verður sett fram sum ein møgulig søgulig frágreiðing. Søgan er áhugaverd, eisini hóast allir spurningarnir enn ikki eru svaraðir.

Hvat vísa myndirnar?

Slit, tæringur og ljós gera samanberingina krevjandi. Tá ið mynturin verður vendur ella ljósið broytist, kunnu somu leivdir síggja øðrvísi út.

Mynd 2. Síðan við krosslíka miðmerkinum. Nógvir av teimum smærru pørtunum eru torførir at skilja.

Mynd 3. Síðan við bognaðu skeinuni. Eingin samanhangandi áskrift kann lesast við vissu.

Krossur, bogar og jaðari

Á tí betur læsandi síðuni sæst eitt krosslíkt merki, har armarnir tykjast breiðkast frá miðjuni. Uttan um hómast bogar og ógreiðir, upphækkaðir partar. Ikki ber til at staðfesta ein heilan perluring eftir myndunum.

Jaðarin er óregluligur, og yvirflatan er groput. Summi merki kunnu líkjast bókstøvum, tá hugt verður at eini einstakari mynd. Tey eru tó ikki nóg greið til eina trygga avlesing.

Hin síðan er avgerandi

Við uppskotinum um Magdeburg eigur ein kirkjumynd at vera millum tey avgerandi serkennini. Á síðuni við skeinuni hómast formar og linjur, men ikki ein so greið mynd, at hon kann staðfesta hetta.[1]

Liturin broytist á myndunum og kann ikki einsamallur staðfesta silvur. Skeinurnar siga heldur ikki, nær skadarnir eru komnir. Tær skulu tí ikki uttan nærri kanning tulkast sum royndarmerki frá víkingatíðini.

Slóðin til Magdeburg

Samanberingin tekur støði í Numista-skrásetingini N#115932. Hon vísir til Dannenberg 643 í myntaverkinum hjá Hermann Dannenberg.[1]

UPPLÝSINGAR UM SAMANBERINGARSLAGIÐ

Myntslag	Ein penningur (denier / pfennig)
Uppruni	Magdeburg
Tíðarskeið	983–1002
Flokking	Otto III; Dannenberg 643
Metal	Silvur
Vekt í skránni	1,17 gramm
Framleiðsla	Sligin við hond

Vektin er ikki vektin á fundinum. Talvan lýsir myntslagið í skránni. Vekt og metallinnihald á føroyska myntinum eru ikki staðfest her.

Mynd 4. Mynturin í øðrum ljósi. Myndin er av føroyska fundinum, ikki av skrásetta samanberingarmyntinum.

Fleiri serkenni mugu passa

Samanberingarslagið hevur kross innan fyri perluring á aðrari síðuni og einfalda kirkjumynd við smáum kúlum við síðurnar á hinari. Skrift stendur fram við jaðaranum. Tað er samanspælið millum hesi serkenni, sum skal bera eyðmerkingina.[1]

Ein krossur er ikki nóg mikið. Miðmyndirnar, skriftin og mynturin sum heild mugu samsvara. Tí er slóðin viðkomandi, men enn ikki eitt endaligt svar.

Nærskyld sløg

Saksiskir penningar við líknandi kirkju- og krossmyndum vórðu eisini gjørdir seinni. Í flokkingini av sonevndum *Holzkirchenpfennige* verða yngri sløg sett í samband við eldri Magdeburg-myntir, millum annað Dannenberg 643.[2]

Tað merkir, at ein illa varðveittur myntur eisini kann hoyra til eitt nærskylt slag frá 1000-árunum. Hinvegin kann ein trygg avlesing av fleiri smámerkjum gera tíðarfestingina munandi neyvari.[2]

Otto III og heimurin kring myntin

Magdeburg lá við ánna Elbe, har ein gomul handilsleið møtti ánni. Undir Otto hinum stóra vaks staðurin í týdningi. Stórar byggiverkætlanir í 900-árunum bera boð um ein bý við valdi, ríkidømi og víðum sambondum.[4]

Tað er í hesum miðevropeiska umhvørvinum, at upprunin at samanberingarmyntinum skal leitast eftir. Krossur og kirkjumynd eru partar av einum kristnum myndamáli. Tey siga ikki í sjálvum sær, hvørja trúgv ein seinni eigari hevði.

Otto III var kongur frá 983 og keisari frá 996 til deyða sín í 1002. Tí er ikki rætt at kalla alt tíðarskeiðið 983–1002 keisaratíð hansara.[3]

TÍÐIN HJÁ OTTO III

983
Otto III verður kongur.

996
Hann verður krýndur til keisara.

1002
Otto III doyr.

Kelda: Münzkabinett Berlin.[3]

Aldurin er ikki tað sama sum komutíðin

Er mynturin frá tíðini, sum Numista setur hann til, er hann meira enn túsund ára gamal. Men tað er møguligi aldurin á sjálvum gripinum, ikki ein dagfesting av ferð hansara til Føroya.[1]

Ein myntur kann hava skift hendur, verið goymdur og síðan tikin í nýtslu aftur. Hann kann eisini vera komin til eitt land nógv seinni enn tað tíðarskeiðið, tá ið hann varð sligin.

Tríggir spurningar mugu tí haldast atskildir: Nær varð mynturin sligin? Nær kom hann til Føroya? Og nær endaði hann í jørðini?

Myndirnar kunnu hjálpa við fyrsta spurninginum. Til teir báðar seinnu hava upplýsingar um jarðarlag, fundarstað og aðrar leivdir stóran týdning. Slitið einsamalt kann ikki siga, hvussu leingi mynturin var í nýtslu.

Framleiðsla · Koma til Føroya · Mynturin endar í jørðini
Hetta eru trý ymisk stig í søguni hjá einum mynti.

Eitt samfelag við rótum

Ein myntur frá tíðini um ár 1000 hevði ikki hoyrt til fyrstu stigini í norrønu búsetingini. Hann hevði hoyrt til eitt samfelag, har fólk longu í fleiri ættarlið høvdu lagað seg eftir lívinum í oyggjunum.

UM ÁR 500

Tekin um menniskju og húsdýr við Eiðisvatn.[5]

800-ÁRINI

Norrøn búseting verður vanliga sett til hetta skeiðið.[5]

UM ÁR 1000

Møguliga samtíðin hjá hesum myntinum.[1]

Eldri enn norrøna búsetingin

Norrøna búsetingin verður vanliga sett til 800-árini. Kanningar av botnsetingum í Eiðisvatni hava tó víst seyða-DNA og onnur tekin um húsdýrahald umleið ár 500. Tær benda sostatt á menniskju í oyggjunum fleiri øldir áðrenn norrønu búsetingina.[5]

Úrslitini siga ikki í sjálvum sær, hvørji hesi fyrstu fólkini vóru. Tey gera tað hinvegin neyðugt at skilja millum fyrstu mannavistina og ta norrønu mentanina, sum kom at eyðkenna oyggjarnar seinni.[5]

Búskapur og tilfeingi

Fornfrøðiligar kanningar á Sandi vísa ein búskap, sum bygdi á bæði landbúnað og tilfeingi úr sjógvi og fuglabjørgum. Bein og kornleivdir geva innlit í gerandisdagin, ikki bert í lívið hjá høvdingum.[6]

Ærgi og sambond suðureftir

Ærgini vóru ein partur av hesum búskapinum: staðir knýttir at summarbeiti og húsdýrahaldi. Kanningin av ærginum í Skarðsvík á Fugloy vísir, at ein skipan við høvuðsbúseting og summarbeiti eisini var í teimum norðastu oyggjunum.[7]

Orðið *ærgi* hevur røtur í gamla írska orðinum *áirge*. Granskarar hava sett skipanina í samband við norrøn og gæliskt mælt samfeløg í Írlandi og Skotlandi. Hetta er ein tulking av mentanarsambondum, ikki ein eyðmerking av teimum, ið áttu myntin.[7]

Ein møguligur innfluttur myntur eigur at verða sæddur í slíkum høpi: sum ein lutur, ið kann lýsa sambondini hjá einum samfelagi, sum livdi av staðbundnum tilfeingi, men ikki var avbyrgt frá umheiminum.

Tíðin hjá Sigmundi og Tróndi

Tíðarfestingin um ár 1000 gevur fundinum ein serligan føroyskan søguligan samanhang. Men ein gripur úr eini ávísari samtíð er ikki tað sama sum prógv fyri eini ávísari hending.

Mynd 5. Nærmynd av einum parti av yvirflatuni. Slitnu merkini geva ikki grundarlag fyri at knýta myntin at einum navngivnum eigara.

Kristnitøkan í søguni

Í *Føroyinga søgu* verður sagt frá Sigmundi Brestissyni, Tróndi í Gøtu og stríðnum um vald og trúgv. Sigmundur fær hjá Ólavi Trygvasyni uppgávuna at kristna Føroyar; Tróndur stendur sum ein av mótstøðumonnunum.[8]

Tíðarfestingin av einstøkum hendingum er ikki øll eins trygg. Kristnitøkan verður sett kring ár 1000, men ymiskar tíðarrokningar eru nýttar. Tí eigur eitt einstakt ártal ikki at geva størri vissu, enn heimildirnar loyva.[12]

Heldur uppskotna eyðmerkingin, hevur mynturin verið framleiddur í sama breiða tíðarhøpi. Tað er henda samanberingin, sum er áhugaverd.

Ein seinni skrivað heimild

Føroyinga søga verður vanliga mett at vera skrivað í Íslandi umleið ár 1200. Hon er varðveitt gjøgnum seinni handrit, ikki sum ein samtíðarfrágreiðing frá árunum kring kristnitøkuna.[8],[12]

Skrivlig frásøgn og fornfrøðiligur fundur eru tí ymisk sløg av heimildum. Tey kunnu lýsa sama tíðarskeið, men annað kann ikki uttan víðari nýtast sum prógv fyri øllum í hinum.

Vit vita ikki, hvør átti myntin. Einki á myndunum gevur grund til at siga, at hann hevur verið hjá Sigmundi, Tróndi ella øðrum persóni, sum vit kenna úr søguni.

Silvur á ferð um hav

Ein myntur nýtist ikki at vera sligin í Norðurlondum fyri at vera viðkomandi fyri víkingasøgu. Upprunin sigur, hvar hann varð framleiddur, men ikki alla søguna um, hvar hann seinni var nýttur.

Mynd 6. Sama síða í øðrum ljósi. Myndirnar staðfesta ikki metallinnihaldið.

Ein týskur uppruni og eitt samband við víkingaheimin eru ikki mótsetningar.

Men bæði eyðmerking og fundarumstøður mugu stuðla eini slíkari tulking.

Myntir úr meginlandinum

Frá endanum av 900-árunum og fram í fyrru helvt av 1100-árunum komu nógvir týskir myntir til Skandinavia og økini eystanfyri. Myntfundir vísa, at silvurpenningar høvdu týdning í handli langt frá framleiðslustaðnum.[3]

Í nógvum samanhangum hevði silvur virði eftir vekt. Myntir kundu nýtast saman við prýðum, silvurstongum og avkliptum pettum. Eisini myntir vórðu kliptir sundur fyri at fáa eina hóskandi nøgd til gjald.[9]

Á Sandi er ein pungur við sjey blýloddum funnin í eini víkingatíðargrøv. Slíkur fundur er viðkomandi fyri spurningin um vekt og virðismeting í Føroyum.[6]

Ein møgulig, ikki kend ferð

Verður Magdeburg-upprunin váttaður, er ein møgulig frágreiðing, at mynturin hevur skift hendur á meginlandinum og í Norðurlondum, áðrenn hann kom til Føroya. Hetta er ein tilgiting, sum samsvarar við breiða mynstrið í myntfundunum.[3]

Mynturin prógvar ikki beinleiðis samband millum Magdeburg og Føroyar. Vit vita heldur ikki, um hann kom higar sum handilsgjald, gáva ella á annan hátt.

Eisini ein seinni koma til oyggjarnar má standa opin, so leingi sum nærri upplýsingar um fundarsamanhangin ikki fyriliggja.

Ein gamal fundur, men ikki tann elsti

Heldur tíðarfestingin, hoyrir mynturin til eitt gamalt tíðarskeið í føroyskari myntsøgu. Men aðrir kendir myntir eru eldri. Tí eigur heitið «elsti mynturin í Føroyum» ikki at verða brúkt um henda fundin.

800-árini

Eitt eldri myntbrot á Sandi

Í eini grøv á Sandi varð funnið eitt klipt myntbrot, sum er eyðmerkt sum ein eftirgerð av einum abbassidiskum dirham frá seinna parti av 800-árunum. Tað er sostatt eldri enn uppskotna Magdeburg-slagið.[6]

910–915

Silvurpenningurin av Velbastað

Í 2016 varð eitt myntbrot funnið niðri á Bakka á Velbastað. Tað varð eyðmerkt sum ein penningur frá tíðini hjá Edvardi eldra, helst sligin í Chester umleið 910–915. Bókstavir á báðum síðum vóru avgerandi.[10]

1863

Myntskatturin á Sandi

Hetta árið varð tann kendi myntskatturin á Sandi funnin. Hann fevndi um 98 silvurmyntir og eitt lítið silvurband. Ártalið er fundarárið, ikki aldurin á myntunum.[11]

Ein varligari niðurstøða

Fyribils er rættari at siga, at talan møguliga er um ein mynt frá víkingatíðini, enn at geva honum eina ávísa raðfesting millum teir elstu í Føroyum.

Ein slík raðfesting krevur bæði tryggari eyðmerking og samanbering við aðrar skrásettar fundir. Søguliga virðið stendur tó ikki og fellur við einum aldursmeti. Ein einstakur myntur kann vera viðkomandi, eisini tá ið eldri myntir eru kendir.

Hvat kann mynturin enn siga okkum?

Fastari grundarlag

Ein nágreinilig vekt og máting av tvørmáti og tjúkd høvdu styrkt samanberingina. Greiðar myndir av báðum síðum og jaðaranum, tiknar í skráljósi úr fleiri ættum, kunnu hjálpa við at skilja millum myndprýði, skrift og skadar.

Serligur dentur eigur at verða lagdur á síðuna, har kirkjumyndin møguliga er. Kann hon staðfestast? Eru smámerkini við síðurnar varðveitt? Og kann nakað av jaðarskriftini lesast so trygt, at nærskyld sløg kunnu skiljast sundur?

Ein metallkanning kann somuleiðis geva fastari grundarlag. Silvur einsamalt hevði tó ikki staðfest myntslag, aldur ella framleiðslustað.

Ein áhugaverd, opin eyðmerking

Uppskotið um ein Magdeburg-penning er ein viðkomandi slóð. Myndirnar geva tó ikki nóg trygt grundarlag til at staðfesta Otto III og Dannenberg 643 sum endaliga eyðmerking.

Verður upprunin og aldurin váttaður, kann mynturin vera ein lítil, men ítøkilig leivd av teimum sambondum, sum knýttu Føroyar at einum størri heimi í víkingatíðini.

Vit kenna ikki navnið á tí, ið átti hann, og vita enn ikki, nær hann kom higar. Men júst tí er tað vert at kanna gripin nærri: hann kann bera eina søgu, sum eingin skrivað heimild sigur frá.

Mynd 7. Nærmynd av føroyska fundinum. Myndprýðið er ikki endurskapað; eyðmerkingin er framvegis fyribils.

Keldur og grundarlag

Tølini í tekstinum vísa til keldurnar niðanfyri. Heitini eru virknar leinkjur í PDF-útgávuni. Netkeldurnar eru kannaðar 8. september 2026.

01 **Numista**. Denier - Otto III (Magdeburg). N#115932; Dannenberg 643.

02 **Sachsenpfennig.de**. Magdeburger Holzkirchenpfennige (Gruppe MgHP). Sløg, serkenni og tíðarfesting.

03 **Münzkabinett, Staatliche Museen zu Berlin**. Sachsen: Otto III., Otto-Adelheid-Pfennig. Objekt 18202377; við tekstum um myntslátt og fjarskotnan handil.

04 **Dommuseum Ottonianum Magdeburg**. Grossbauten auf dem Domplatz. Um Magdeburg sum handils- og valdsmiðstøð í 900-árunum.

05 **Curtin, L. o.fl. (2021)**. Sedimentary DNA and molecular evidence for early human occupation of the Faroe Islands. Communications Earth & Environment 2, 253.

06 **Arge, S. V. (2014)**. Viking Faroes: Settlement, Paleoeconomy, and Chronology. Journal of the North Atlantic, Special Volume 7, s. 1-17. Serliga s. 3 og 6-9.

07 **Matras, A. K., Andreasen, H. og Hansen, S. S. (2003)**. A Viking-Age Shieling in Skarðsvík, Fugloy, Faroe Islands. Fróðskaparrit 51, s. 200-211.

08 **Føroyinga søga (1995)**. Bjarni Niclasen týddi. Onnur broytta útgáva. Føroya Skúlabókagrunnur. Inngangur og frásøgnin um kristnitøkuna.

09 **Nationalmuseet, Danmark**. Vikingernes sølvskatte. Um gjald eftir vekt og nýtslu av myntum saman við øðrum silvri.

10 **Norðlýsið, 17. september 2016**. Sjáldsamur silvurmyntur úr víkingatíð funnin á Velbastað. Endurgivið tíðindaskriv, dagfest 15. september 2016.

11 **Museernes Samlinger**. Myntskatturin av Sandi. Mál 7892 (sagId 5575); fundurin í 1863 og teir 98 silvurmyntirnir.

12 **Didriksen, L. og Nám (2015)**. Um Føroyingasøgu. Serliga s. 4 og 6-7 um uppruna og óvissu í tíðarfestingini.

Myndir og viðgerð. Myndirnar eru latnar til hesa grein og vísa sama mynt úr fleiri sjónarhornum. Tær eru skornar til og lagaðar í stødd. Eingir manglandi bókstavir ella myndapartar eru teknaðir afturat.

Avmarking. Greinin byggir á myndir, upplýsingar um fundin og útgivnar keldur. Hon er ikki ein endalig myntfrøðilig eyðmerking ella ein staðfesting av, nær mynturin kom til Føroya.

Finnari. Charles Olsen fann myntin við metalfinnara í Føroyum.